

Ayda Bir Söyleşi

Osmanlı Türk Devleti'nin en önemli paşalarından olan Enver Paşa'nın ömrü Türk vatanının savunulması, hürriyet ve bağımsızlık uğrunda geçti. 1922'de Rus ordusunun baskınıyla Çegan Tepesi'nde şehit düştü. Hürriyetperver Enver Paşa'mızdan Türk milletine kalan miras ise Türk yurdunun bağımsızlığı için ömrünü feda ederek yaptığı hizmetleri ile torunu Arzu Enver Eroğan...

Yeliz Şenyerli*

ENVER PAŞA'NIN TORUNU ARZU ENVER EROĞAN:

"CUMHURİYET ANLAYIŞIMIZI, ENVER PAŞA'NIN VE NESLİNİN BAŞLATTIĞI BAĞIMSIZLIK HAREKÂTINA BORÇLUYUZ"

Her şeyden önce bir Türk insanı olarak Arzu Hanım'ın gözlerinde Enver Paşa'mıza ve dönemin tüm cumhuriyet paşalarına duyduğu sonsuz saygı ile minneti görebiliyorsunuz. Enver Paşa'nın yanında bugün yurdumuzda başı dik, onurla ve özgürce yaşayabilmemizin Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Ali Fuat Cebesoy, Kazım Karabekir Paşa, Refet Bele, Rauf Orbay ve daha nicelelerinin sayesinde olduğunu da.

Arzu Enver Hanımefendi ile Osmanlı Türk Devleti'nin son dönemlerinde Türk milletinin yaşadığı zorlu zamanları ve küllerinden yeniden doğarak cumhuriyeti kurduğu günleri konuştuk. O günlerin tarih okumasını yeniden yaptık, tarihimizden, milletimizden bir kez daha övünç duyduk ve tabii Enver Paşa'yı yakından tanımaya imkânı olduk.

Sizi yakından tanıyabilir miyiz? Napoli'de doğduğunuz biliniyor. Ailenizin Napoli'de olma sebebi neydi ve İstanbul'a yolculuğunuz nasıl gerçekleşti?

Evet, Napoli'de doğdum. Dedem Enver Paşa ve Naciye Sultan'ın oğlu Ali Enver Bey'in, Perizat Daver Hanım ile İstanbul'da evlendikten sonra mensubu olduğu Hava Kuvvetleri subayı olarak Londra'daki askerî atâşe görevi sonrası NATO nezdine tayini çıktı. Babam Ali Enver Bey, babası Enver Paşa'nın ayak izlerinden yürüyerek onun vasiyetini yerine getirmek üzere asker oldu. NATO'da Türkiye'yi temsil ediyordu. Dolayısıyla ben de ailemin yerleştiği İtalya'nın Napoli şehrinde doğmu-

şum. Babamın görev süresinin dolması üzerine de bir yaşında iken İstanbul'a gelmişiz. İlkokulu, liseyi İstanbul'da okudum. Yüksek tahsilimi yapmak için de yurt dışına gittim. Ömer Eroğan ile evliyim ve Burak Enver adında bir oğlum var.

"Ailemizde Çocukların Eğitimine ve Bilgisine Çok Değer Verilirdi"

Enver Paşa'nın torunu olduğunuzdan hanedan üyesi diye niteleniyorsunuz. Çocukluğunuz ve yetişme biçiminiz nasıldı?

Saray adabına uygun yetiştirildik. Bunun başka türlü olması da düşünülemez zira büyüklüğümüz de öyle yetişmişti. Ne mutlu bize ki ona göre eğitim ve terbiye aldık. Bundan da her zaman şeref ve mutluluk duyduk.

Babaannem Naciye Sultan'ın babası; Padişah Abdülmecid'in oğlu ve Padişah 5'inci Murad, 2'nci Abdülhamid, Sultan Reşad ve Sultan Vahdettin'in kardeşleri Selim Süleyman Efendi olduğundan ailemiz, hanedan mensubudur. Bu nedenle de ailemizde yeni nesiller yetiştirilirken mütevazı yaşam şartlarına rağmen eski saray adabı uygulanırdı.

Mesela okul çağından önce eğitimci dediler eşliğinde çocuklara Türkçe, tarih, müzik, resim, yabancı dil, din vesair dersler, disiplin içerisinde öğretilirdi. Ailemizde çocukların eğitimine ve bilgisine çok değer verilirdi.

"Aile İçinde Dedem Enver Paşa'dan Büyük Bir Sitayişle, Sevgiyle ve Gururla Bahsedilirdi"

Aile içinde dedeniz Enver Paşa'dan nasıl bahsedildiğini hatırlıyor musunuz? Hakkında neler konuşulurdu mesela? Osmanlı Türk Devleti'nin en önemli paşalarından olan Enver Paşa'nın torunu olmak nasıl bir his?

Babam Ali Enver, bir yaşındayken babasını kaybetti. Dolayısıyla Enver Paşa ile birebir karşılaşması hiç olmamıştır; ama babaannem Naciye Sultan'a oğlunun doğduğuna çok sevindiğini, artık onun izinden gidebilecek birinin olduğunu, inşallah onun da çocuklarını ve torunlarını görebileceğini ümit eden çok güzel bir mektup yazmıştı. Babam, maalesef bunun hep üzüntüsünü yaşadı.

Dedemle ilgili bahsedecek çok şey var. Aile içinde her zaman çok sevildi, çok büyük bir askerdi. İyi bir siyasetçi ve liderdi. Bu vasıflarından her zaman bahsedilmişti. Çok iyi bir babaydı, çok iyi bir aile insanıydı, evlatlarına çok düşküncü ama; vatanına ve milletine o kadar düşküncü ki evlatları ve çok sevdiği eşi Naciye Sultan, çoğu zaman ikinci planda kalırdı. Yani ailemizde dedem Enver Paşa'dan her zaman büyük bir sitayişle, sevgiyle ve gururla bahsedilirdi.

Büyükbabamla ilgili hakkındaki yayınlardan daha fazlasını, aile içinde öğrendiğimi belirtebilirim. Mesela; kendisi mazbut aile yaşamının yanı sıra neslinin diğer örnekleri gibi çok genç yaşından itibaren şartlara rağmen kendisini çok iyi yetiştirmiş; tarih, edebiyat, resim, felsefe vesair alanlarda ileri seviyede bilgiye ulaşmış ve Balkanlar'daki Osmanlı karşıtı silahlı oluşumlara karşı başarılı faaliyetleri sırasında öne çıkan 27 yaşındaki hürriyetperver, idealist kişiliği sayesinde tarihimizdeki bir devrin kapanıp yeni bir devrin açılmasına önderlik etmiştir.

Ayrıca Trablusgarp (Libya) gibi yeni devlet düzeninin tesisini ve bilhassa tüm yokluklara rağmen çok kısa bir sürede yepyeni bir ordu teşkilatının kuruluşunu sağlamış, kaybedilen Balkan Savaşları'ndan hemen sonra Galiçya, Küt'ül-Amâre, Çanakkale ve hatta Kafkas Cephesi vesair askeri başarıların temininin yanı sıra Türk Ocakları, Harp Malul Gazileri, Askeri Resim Akademisi, Teşkilât-ı Mahsûsa vesair oluşumların kuruluşlarını gerçekleştirmiştir.

Eşi Naciye Sultan'ın da bu tarz derneklerin kuruluşu, faaliyetleri yanında yeni Türkçe yazımın uygulanmasına katkıları ve bazı altyapı çalışmalarını sırasında kurduğu teşkilat vasıtasıyla Asya, Orta Doğu ve diğer geniş coğrafyada yeni düzen için

Arzu Enver Eroğan Kimdir?

Babası Ali Enver Bey'in Hava Kuvvetleri subayı olarak Londra'daki askeri ataşe görevi sonrası NATO nezdine tayini çıktı. Bu nedenle ailesi, İtalya'nın Napoli şehrine yerleşti. Arzu Enver Eroğan da 1955'te Napoli'de doğdu.

Annesi de dönemin ünlü gazeteci ve yazarı, Milletvekili Abidin Daver'in kızı.

Babası Ali Enver Bey'in görev süresinin dolması üzerine de bir yaşında iken İstanbul'a geldi.

İlkokuldan üniversiteye kadar İstanbul'da eğitim aldı. Yüksek tahsilini yapmak için yurt dışına gitti. Viyana ve Cambridge Üniversitesi'nde okudu.

Baba tarafından Enver Paşa'nın, anne tarafından da Sultan Abdülmecid'in torunudur. Babası Ali Enver, Enver Paşa'nın adını soyadı olarak kullandı. Büyük annesi, Osmanlı hanedanı kadınlarının dönmesi için çıkarılan yasa ile yurda döndü.

Osman İridağ'a anlattığı anıları, 2006 yılında Atatürk'ü Çanakkale'ye Gönderen Dedemdi adıyla kitap olarak yayımlandı.

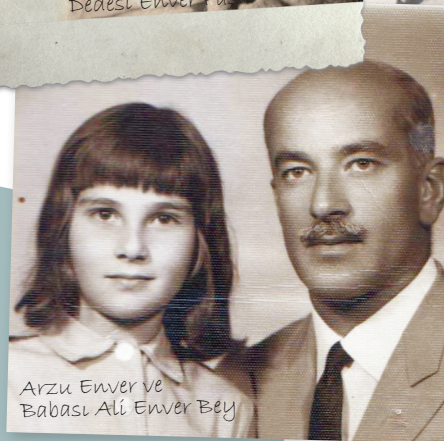
Ömer Eroğan ile evli ve Burak Enver adında bir oğlu var.

Arzu Enver ve Dedesi Enver Paşa

Arzu Enver'in Anne ve Babası

Arzu Enver ve Babası Ali Enver Bey

Arzu Enver'in Anne ve Babası

faaliyetleri, aileden öğrendiklerimin bir kısmıdır.

Diğer hususa gelince; böyle bir şahsiyetin torunu olmak, bizler için büyük bir şereftir. Hele hele Enver Paşa'yı artık insanların gerçek yüzüyle tanınmasıyla, tarihi gerçeklerin ortaya çıkmasıyla iftiharım kat kat arttı. Gerçekleri her zaman biliyordum; ama şimdi herkes biliyor.

Böyle bir ailenin torunu olmak, şeref olduğu kadar da zor bir sorumluluk. Çünkü gerek babaannem Naciye Sultan gerek dedem Enver Paşa, bu millete kendinden çok şey vermiş insanlar ve onların o yükünü, biraz da olsa hissediyorum. Aileme karşı da hissettim. Biz bunu gönül borcu olarak düşünerek elimizden geldiğince gerçekleri yansıtmaya çalışıyoruz.

"Enver Paşa'nın Hayranlıktan Ziyade Almanların Teknik Donanımına Takdiri Söz Konusudur"

Dedeniz Enver Paşa hakkında Alman ordusuna hayranlık duyduğuna dair pek çok iddia var. İddialara göre; teknik olarak Alman ordusuna hayran olmak doğal karşılansa da Enver Paşa, bu hayranlığı bir meslek düşüncesi olarak tutamadı. Alman fenni askeriyesini takdir ederken; onu tenkit edemedi ve ondan uzak duramadı. Sizin bu iddialara yanıtınız nedir?

Maalesef duyduğunuz bu iddialar, topraklarımızda her nedense yıllardır tekrar edilir. Öncelikle şu hususu belirtmek gerekir; hayranlık, şaşkınlık içeren hissi bir davranış biçimidir ve genelde kişinin kültürel altyapısı ile de ilintilidir. Takdir etmek ise bilimsel veriler ışığında varılan bir sonuçtur.

Yukarıda kişiliği, bilgi donanımı hakkında bazı özet bilgileri sunduğum Enver Paşa'nın, hayranlıktan ziyade Almanların teknik donanımına yalnızca takdiri yani beğenisi söz konusudur. Kaldı ki o dönem Britanya ordusu; Mareşal Foch, Mareşal Joffre ve General Brusilov gibi daha niceler, karşılarında bulunan Almanya'nın fenni askeriyesini takdir ederlerdi. Demek ki o dönem öyle imiş. Zaten döneminde üstün bir askeri sisteme ulaşmış Alman ordusu ile 2'nci Abdülhamit döneminde eğitim ve sair konularda iş birlikleri tesis edilmiştir. Örneğin; Von der Goltz Paşa'nın Türkiye'de göreve başlaması da Sultan Hamid döneminde.

Biliyorsunuz ki Padişah 2'nci Abdülhamit döneminden itibaren Osmanlı ordusu, Almanlarla kendini geliştirmeye çalışıyor. Osmanlı Türk Devleti'nde görev alan pek çok general ve askerî şahsiyet var. Osmanlı ordusu;

Arzu Enver ve
Kazım Karabekir'in Kızı
Timsal Karabekir ile

Arzu Enver ve
Prof. Dr. İlber Ortaylı

alaylılarla dolu, çok etkisiz, zayıf ve felaket bir hâlde. Almanlardan yardım alınarak ordumuz çok kısa bir dönemde tamamıyla revize ediliyor. Hatta yapılan görüşmeler sonucunda Almanlardan bir sene ordu desteği alınmaya devam ediliyor ve bir sene harbe girilmiyor. Dolayısıyla dedem Enver Paşa'nın da birçok yerde, 1. Dünya Savaşı'nda özellikle Alman generaller veya askerî kişiliklerle ters düştüğü, askerî belgelerin hepsinde çok net görülebilir.

Ayrıca sonrasında ordumuzun, Azerbaycan'a destek vermeye gitmesini Almanlar ters karşılıyorlar. Bu da demektir ki dedem Enver Paşa, her zaman Almanlarla aynı fikirdedir, diye bir şey yok. Almanlar da yazılan hatıratlarında Enver Paşa'nın onları hiç dinlemediğinden ve ona istediklerini yaptırmadıklarından şikâyet etmişlerdir.

"Tarihsel Olaylar Değerlendirilirken Dönemin Şartları Esas Alınmalı"

Prof. Dr. İlber Ortaylı Enver Paşa hakkında kaleme aldığı yazıda: "Üstün görünenin zaafını bulamadı." diyor. O'na göre; Enver Paşa'nın hayatındaki hata, üstün görünenin içindeki zaafı, tenkitçi gözle arayıp bulamamasıdır. Bu durum da o zamanki Osmanlı Türk ordusunun genç komuta grubu içindeki Kazım Karabekir Paşa, Esad Paşa, Fevzi Paşa, Ali Fuad Paşa ve tabii Mustafa Kemal Bey gibi değerli kurmaylar ile Enver Paşa arasında 1914'ten itibaren bir mesafe oluşturmuştu. Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Sayın Ortaylı, çok uzun yıllardan beri yakın aile dostumuzdur ve ülkemizin yetiştirdiği çok önemli bir bilim insanıdır. Kendisini takdir ederiz, severiz ve çalışmalarını teşvik ederiz.

Malumunuz tarih, öyle bir bilimdir ki, binlerce yıllık insanlık geçmişinin tamamının bilinmesi olağan dışıdır ve tarih bilimiyle uğraşanlar, yoğun çalıştıkları dönemleri iyi bilirler. İlber Bey gibi düşünmeyen tarihçilerin

de yoğunlukta olduğunu gördüm. Kendisini tenzih ederek belirtmeliyim ki, tarihteki toplumsal ve siyasi olaylar değerlendirilirken dönemin şartları yerine bugünün şartlarına bakmak ancak siyasi nedenlerle bir tarih tahrifatına yol açacağından tarihsel değerlendirmelerde daha dikkatli olunması gerektiğine inanıyorum. Dolayısıyla tarihsel olaylar değerlendirilirken bugünün değıl, dönemin şartları esas alınmalı.

"Bugünlerde Türk Dünyası'yla Yeni Yapısal İlişkilerin Geliştirilmek İstendiğı Görülüyor"

Tüm bu iddiaları bir kenara bırakırsak Enver Paşa'yı, her şeyden önce bir Türk insanı olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Enver Paşa'nın Osmanlı politikasındaki rolü sizce nedir?

Bu dönem, istibdadın sonlandırıldığı, hürriyetin ilân edildiğı ve devamında meşrutî düzene geçildiğı, bilhassa Tanzimat Fermanı'nda itibaren yoğunlaşan toplumsal değışim taleplerinin yüksek noktaya eriştiğı, akabinde de Türk dünyasının sorgulandığı ve açıklacağı bu dünya ile daha fazla ilgilenildiğı bir dönemdir.

Bu ve benzeri nedenlerden dolayı Enver Paşa ve neslinin başlattığı bağımsızlık hareketi; önce kurtuluştan sonra cumhuriyete sonra bu son derece kıymetli bağımsızlığın korunmasında, millî demokratik hürriyet düşüncesinde ve medeni dünyada ilerlemenin bir şekilde başlangıcıdır.

O dönem bence müthiş kahramanların yetiştiğı bir dönemdir. Sonuçlar istendiğı gibi olmasa da, herkesin üstüne düşen görevi fazlasıyla yaptığı çok açıktır. O dönemdeki insanların cesaretini ve kahramanlığını hep birlikte alkışlamamız ve onlara sahip çıkmamız gerektiğini düşünüyorum. Bugünkü demokrasi ve cumhuriyet anlayışımızı, Enver Paşa'nın ve neslinin başlattığı bağımsızlık hareketine borçluyuz.

Sorunuz, Enver Paşa'nın politik hayatı idi. Atılan temellerin üzerinden çok uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen şartlar nedeniyle ancak bugünlerde Türk Dünyası'yla yeni yapısal ilişkilerin geliştirilmek istendiğı görülüyor.

"Enver Paşa, Sanata Olan İlgisi ve Kabiliyetiyle de Bilinir"

Enver Paşa, olağanüstü askeri yeteneklere sahip olmasının yanı sıra sanatçı ruhlu da. Örneğin; resim dersleri aldığını biliyoruz, çizdiği resimler ise hatırlarımızda yaşamaya devam ediyor. Enver Paşa'nın sanat-sal yönünden de bahsedebilir misiniz?

Enver Paşa, sanata olan ilgisi ve kabiliyetiyle de bilinir. Diğer kardeşleri de benzer kabiliyete sahiptiler. Yoğun mücadele hayatı içerisinde meşhur Osman Hamdi Bey'den resim dersleri almış, dönem ressamlarını desteklemiştir. Yukarıda belirttiğim gibi Askeri Resim Akademisi'nin kuruluşunu gerçekleştirmiştir. Sanata çok destek vermiştir.

İlginçtir ki Berlin'den uçakla Türkistan'a ulaşmak amacıyla Rusya'ya gitmek için değışik kimlikle çıktığı yolculuk esnasında, uçağının Riga şehri üzerinde düşmesi neticesinde tutuklanıp hapsedilmiş... Burada hapisane müdürünün ve yetkililerin kara kalem portrelerini yapmış. Karşılığında kazancını, gizli yollardan Berlin'deki eşine göndermişti. Ne mutlu ki yaptığı bu ve benzer resimlerin bazıları hâlâ tarafımızda mahfuzdur.

"Tarihi Gerçeklerin Önlenemez Şekilde Ortaya Çıkışı, Ümitvar Olma Nedenlerinden Biridir"

Yaşamımızda derin izler bırakan, ümitvar hissettiğiniz ve topluma fayda sağlayacağına inandığınız düşüncelerinizi okurlarımızla paylaşır mısınız?

Tarihi gerçeklerin önlenemez şekilde ortaya çıkması ve bu nedenle daha objektif değerlendirilebiliyor olması, ümitvar olma nedenlerinden biridir. Aynı zamanda ülkemizin genç nesillerinin yakın geçmişimizi öğrenme çabalarıyla ve azimleriyle maziperestliğin ötesinde bilim yolunda gururla geleceğe hazırlanma yolunda yürüyor olmaları da ümitvar olmam için bir nedendir. Ayrıca dedem ve yoldaşlarının hayatlarını feda ederek temellerini düzenledikleri birleşik Türk dünyası fikrinin daha da konuşuluyor ve düşünülüyor olması, ümitvar olmam için asıl nedendir...

dipnot

* Gazeteci, Program Yapımcısı, Spiker